

PRAWO CYWILNE **CZĘŚĆ OGÓLNA I PRAWO** **ZOBOWIĄZAŃ**

NSP(W) II (grupa 2 i 3)

Semestr zimowy r.a. 2022/23

Księga Trzecia. Zobowiązania.

Tytuł VII **Wykonanie zobowiązań i skutki ich niewykonania**

Dział I. **Wykonanie zobowiązań**

Dział II. **Skutki niewykonania zobowiązań**

Dział III. **Wykonanie i skutki niewykonania zobowiązań z umów
wzajemnych**

Wykonanie zobowiązań

- Pojęcie zobowiązania
- Ogólne reguły dotyczące wykonywania zobowiązań
- Generalna zasada należytego wykonania zobowiązań
- Osoby uczestniczące w wykonaniu zobowiązania
- Przedmiot wykonania (jakość świadczenia, wykonanie częściowe, zmiana przedmiotu świadczenia, zarachowanie świadczenia)
- Miejsce wykonania zobowiązań
- Czas wykonania zobowiązań
- Wykonanie zobowiązań z umów wzajemnych
- Wpływ zmiany okoliczności na wykonanie zobowiązania (klauzula *rebus sic stantibus*)

Odpowiedzialność z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania

- Przestanki odpowiedzialności kontraktowej
- Niemożliwość świadczenia
- Opóźnienie i zwłoka dłużnika
- Usunięcie wadliwości świadczenia
- Zwłoka wierzyciela

SKUTKI NIEWYKONANIA ZOBOWIĄZAŃ

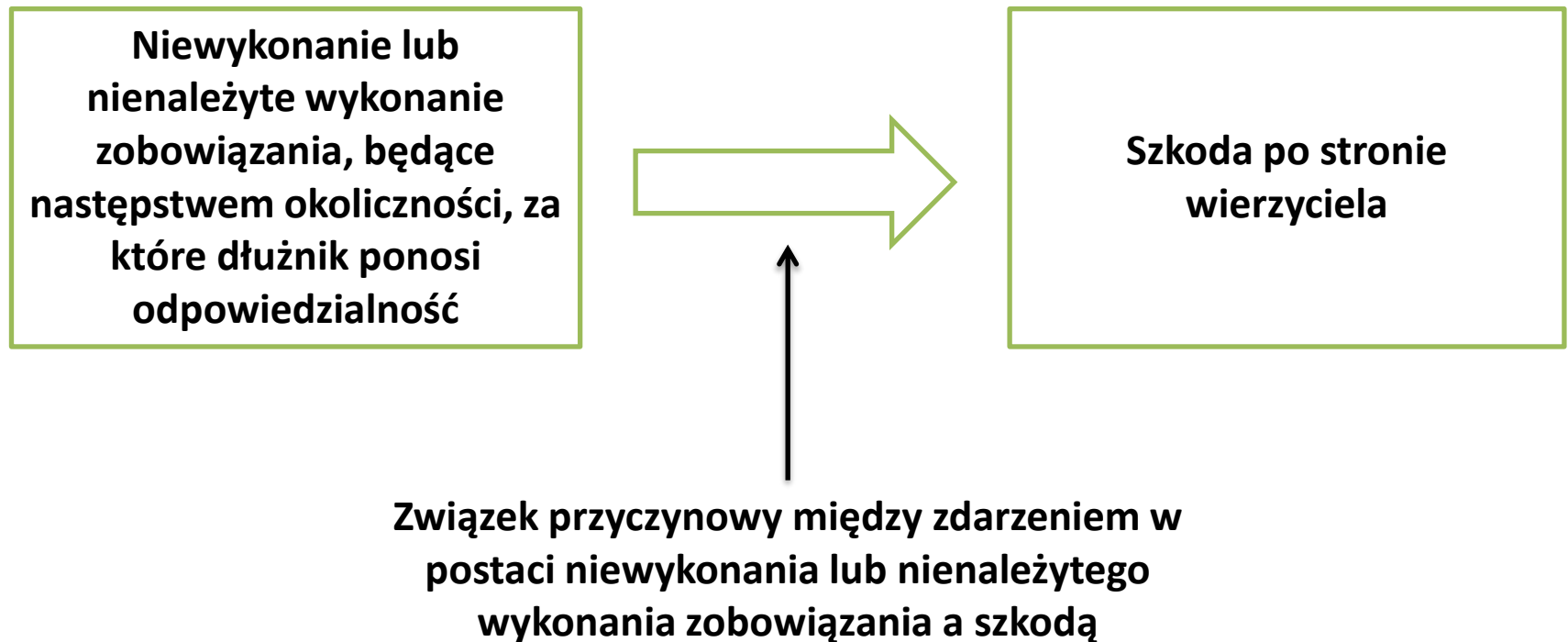
Jakie są skutki (sankcje) niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania?

- roszczenie o wykonanie zobowiązania *in natura*
- roszczenie odszkodowawcze
- innego rodzaju uprawnienia (np. prawo odstąpienia od umowy, roszczenie o wykonanie zastępcze)

GENERALNA FORMUŁA ODPOWIEDZIALNOŚCI KONTRAKTOWEJ

Art. 471 KC Dłużnik obowiązany jest do naprawienia **szkody** wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, **chyba że** niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest następstwem **okoliczności**, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.

PRZESŁANKI ODPOWIEDZIALNOŚCI KONTRAKTOWEJ

PRZESŁANKI ODPOWIEDZIALNOŚCI KONTRAKTOWEJ

Naruszenie zobowiązania

- Zasady odpowiedzialności uregulowane w art. 471 KC odnoszą się do **wszystkich rodzajów zobowiązań, niezależnie od tego, jakie było źródło ich powstania.**

UWAGA! Wykonanie zobowiązania oznacza zachowanie dłużnika, polegające na spełnieniu wszystkich obowiązków spoczywających na nim, a wynikających z treści łączącego strony stosunku prawnego; niezależne od tego, czy obowiązki takie są funkcjonalnie związane z długiem (muszą być wypełnione, aby można było mówić o spełnieniu świadczenia), czy też są one niezwiązane z długiem, a więc ich wykonanie albo niewykonanie nie wpływa na ocenę tego, czy zostało spełnione świadczenie.

Niewykonanie zobowiązania → gdy realizacja świadczenia nie nastąpiła i jednocześnie istnieją okoliczności wyłączające późniejsze jego spełnienie (**uwaga na pojęcie zwłoki!* → w dalszym ciągu możliwe jest *in natura* spełnienie świadczenia? Zob. art. 477 kc)

Nienależyte wykonanie zobowiązania → gdy wykonano je w sposób wadliwy tj. wszystkie sytuacje, w których doszło do naruszenia zobowiązania, a które nie były przypadkami niespełnienia świadczenia *sensu stricto* (w niewłaściwym miejscu/ nieterminowo/ świadczenie złej jakości... każde odstępstwo od należytego wykonania zobowiązania)

Okoliczności, za które dłużnik ponosi odpowiedzialność

- Samo naruszenie zobowiązania przez dłużnika nie rodzi jeszcze jego odpowiedzialności kontraktowej. Konieczne jest bowiem jeszcze to, aby naruszenie było **spowodowane okolicznościami, za które dłużnik ponosi odpowiedzialność!**

- Jakie okoliczności obciążają dłużnika? → zob. przede wszystkim art. 472–474 KC

→ **Własne działanie lub zaniechanie dłużnika, który nie zachował należytej staranności (art. 472 KC)**

- ✓ Podstawowa okoliczność obciążająca dłużnika!

- ✓ Odpowiedzialność dłużnika opiera się na zasadzie **winy** (wina= negatywna ocena postępowania dłużnika i możliwości postawienia mu zarzutu, że mimo że mógł postąpić w okolicznościach sprawy w inny sposób – zgodnie z treścią zobowiązania i wymaganiami należytej staranności ukształtowanymi we wzorcu, to tego nie uczynił)

- ✓ Dłużnik ponosi odpowiedzialność bez względu na postać i stopień swojej winy (por. np. art. 757 KC, art. 777 KC, art. 891 KC) [wina nieumyślna (lekkomyślność, niedbalstwo), rażące niedbalstwo, wina umyślna]

→ **Działanie lub zaniechanie przedstawiciela ustawowego dłużnika, oraz tych osób, przy pomocy dłużnik wykonuje zobowiązanie lub którym wykonanie zobowiązania powierza (art. 474 KC)**

- ✓ Odpowiedzialność dłużnika za osoby wykonujące na jego rachunek zobowiązanie opiera się na **zasadzie ryzyka** (dłużnik odpowiada za działania i zaniechania takich osób niezależnie od tego, czy sam ponosi jakąkolwiek winę w niewykonaniu lub nienależytym wykonaniu zobowiązania. Wykluczone jest powoływanie się przez dłużnika na brak winy w nadzorze bądź brak winy w wyborze por. 429 kc.)

- ✓ Dłużnik, chcąc zwolnić się z odpowiedzialności, musi wskazać, że niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania było spowodowane okolicznościami, z powodu których sam w danej sytuacji by nie odpowiadał. Może udowadniać, że osoba trzecia dochowała przy wykonywaniu zobowiązania takiej staranności, jaka byłaby wymagana, gdyby to dłużnik osobiście wykonywał zobowiązanie.

Krąg okoliczności, za które dłużnik będzie ponosił odpowiedzialność, może być modyfikowany:

1) przepisem ustawy o charakterze szczególnym

Odpowiedzialność **złagodzona** np. art. 777 par. 1 KC

Art. 777 § 1 KC Za bagaż, który podróżny przewozi ze sobą, przewoźnik ponosi odpowiedzialność tylko wtedy, gdy szkoda wynikła z **winy umyślnej lub rażącego niedbalstwa** przewoźnika.

Odpowiedzialność **rozszerzona** np. art. 846 par. 1 KC

Art. 846 § 1 KC Utrzymujący zarobkowo hotel lub podobny zakład jest odpowiedzialny za utratę lub uszkodzenie rzeczy wniesionych przez osobę korzystającą z usług hotelu lub podobnego zakładu, zwaną dalej "gościem", chyba że szkoda wynikła z **właściwości rzeczy** wniesionej lub wskutek **siły wyższej** albo że powstała **wyłącznie z winy poszkodowanego** lub osoby, która mu towarzyszyła, była u niego zatrudniona albo go odwiedzała.

2) postanowieniem umownym (Zob. art. 473 KC)

Odpowiedzialność może być **złagodzona** albo **rozszerzona**.

Np. Wyłączenie odpowiedzialności dłużnika za szkodę wyrządzoną wskutek niezachowania przez niego należytej staranności, nawet przyjmującego postać rażącego niedbalstwa.

UWAGA!
Niedopuszczalne jest jednak postanowienie, że dłużnik nie będzie odpowiadał za **szkodę wyrządzoną umyślnie**.

Np. Dłużnik może przyjąć na siebie odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną z przyczyn przez niego niezawinionych.

Emeryt Jan J. zawarł z ABC sp. z o.o. umowę, na podstawie której zobowiązał się do świadczenia usług dozoru tj. stróżowania obiektu będącego własnością spółki w określonych szczegółowo w załączniku do umowy dniach i godzinach. W umowie zastrzeżono, że za niewykonanie lub nienależyte wykonanie swojego zobowiązania Jan ponosić będzie odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną tylko z winy umyślnej lub rażącego niedbalstwa.

Zgodnie z umową, 21 września Jan miał świadczyć usługi dozoru na rzecz ABC sp. z o.o. w godzinach 24:00- 5:00. Jan nie czuł się jednak tego dnia najlepiej. Poprosił swojego przyjaciela, Eugeniusza E. - byłego policjanta, dorabiającego obecnie do emerytury jako stróż parkingowy - o zastąpienie go.

Okazało się, że w tym dniu w obiekcie doszło do kradzieży mienia spółki na kwotę 20.000 zł. Jak wykazały nagrania z kamer, Eugeniusz nie wykonywał obowiązkowych obchodów (powinien był je wykonywać co 15 minut), ponieważ najpierw zajęty był oglądaniem seriali na telefonie komórkowym a później zasnął.

ABC sp. z o.o. domaga się od Jana odszkodowania w wysokości 20.000 zł. Jan twierdzi, że nie ponosi odpowiedzialności ponieważ zgodnie z umową, odpowiada on tylko za szkodę wyrządzoną umyślnie lub na skutek rażącego niedbalstwa, a przy określaniu osoby, której powierzy wykonanie zobowiązania dochował on należytej staranności.

Czy żądanie ABC sp. z o.o. jest zasadne? W szczególności rozważ, czy Jan może uwolnić się od odpowiedzialności powołując się na brak winy w wyborze. Jeśli Jan ponosi odpowiedzialność kontraktową, czy odpowiedzialność Jana i złodziei jest solidarna?

Szkoda po stronie wierzyciela

SZKODA = uszczerbek, jakiego w swych **dobrach** lub **interesach** doznała określona osoba, jeśli są to dobra lub interesy prawnie chronione.

• Pojęcie szkody obejmuje zarówno szkodę majątkową, jak i szkodę niemajątkową w postaci krzywdy. **W ramach odpowiedzialności kontraktowej możliwe *de lege lata* jest jedynie naprawienie szkody majątkowej.**

• Pojęcie szkody obejmuje (art. 361 par 2 KC):

▪ **szkodę rzeczywistą** (*damum emergens*)

Każde pogorszenie się sytuacji majątkowej poszkodowanego, wskutek zmniejszenia się posiadanych aktywów lub też zwiększenia jego pasywów.

▪ **utracone korzyści** (*lucrum cessans*) [*to nie to samo co utracone szanse (szkoda ewentualna)!]*

☐ Szkoda ta ma **charakter hipotetyczny** (jak kształtowałby się stan praw i interesów poszkodowanego, gdyby nie nastąpiło zdarzenie wyrządzające szkodę?)

☐ Należy tu uwzględniać tylko takie następstwa w majątku poszkodowanego, które oceniając rzecz rozsądnie, według doświadczenia życiowego, w okolicznościach danej sprawy dałoby się przewidzieć, iż wzbogaciłyby majątek poszkodowanego

W wyr. z 21.6.2002 r. ([IV CKN 382/00](#), [Legalis](#)) SN przyjął, iż w razie dochodzenia naprawienia szkody w postaci utraconych korzyści, musi być ona przez żądającego odszkodowania wykazana z tak dużym prawdopodobieństwem, że praktycznie w świetle doświadczenia życiowego można przyjąć, że utrata korzyści rzeczywiście miała miejsce.

Szkoda po stronie wierzyciela

SZKODA = uszczerbek, jakiego w swych **dobrach** lub **interesach** doznała określona osoba, jeśli są to dobra lub interesy prawnie chronione.

• Pojęcie szkody obejmuje zarówno szkodę majątkową, jak i szkodę niemajątkową w postaci krzywdy. **W ramach odpowiedzialności kontraktowej możliwe *de lege lata* jest jedynie naprawienie szkody majątkowej.**

• Pojęcie szkody obejmuje (art. 361 par 2 KC):

▪ **szkodę rzeczywistą** (*damum emergens*)

Każde pogorszenie się sytuacji majątkowej poszkodowanego, wskutek zmniejszenia się posiadanych aktywów lub też zwiększenia jego pasywów.

▪ **utraczone korzyści** (*lucrum cessans*) [*to nie to samo co utraczone szanse (szkoda ewentualna)!*]

☐ Szkoda ta ma **charakter hipotetyczny** (jak kształtowałby się stan praw i interesów poszkodowanego, gdyby nie nastąpiło zdarzenie wyrządzające szkodę?)

☐ Należy tu uwzględniać tylko takie następstwa w majątku poszkodowanego, które oceniając rzecz rozsądnie, według doświadczenia życiowego, w okolicznościach danej sprawy dałoby się przewidzieć, iż wzbogaciłyby majątek poszkodowanego

Zasądzenie odszkodowania za utraczone korzyści uzależnione jest od wykazania przez poszkodowanego **graniczącego z pewnością stopnia prawdopodobieństwa**, że uzyskałby te korzyści (wyr. SN z 21.6.2002 r., [IV CKN 382/00](#), MoP 2003, Nr 1, s. 33; wyr. SN z 3.10.1979 r., [II CR 304/79](#), OSNCP 1980, Nr 9, poz. 164; wyr. SN z 28.1.1999 r., [III CKN 133/98](#), Legalis; wyr. SN z 28.4.2004 r., [III CK 495/02](#), Legalis; wyr. SN z 22.4.2015 r., [III CSK 256/14](#), Legalis).

Związek przyczynowy między zdarzeniem w postaci niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania a szkodą

Art. 361 KC

§ 1. Zobowiązany do odszkodowania ponosi odpowiedzialność tylko za normalne następstwa działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła.

§ 2. W powyższych granicach, w braku odmiennego przepisu ustawy lub postanowienia umowy, naprawienie szkody obejmuje straty, które poszkodowany poniósł, oraz korzyści, które mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzono.

Koncepcja adekwatnego związku przyczynowego

Związek przyczynowy istnieje jedynie wówczas, gdy w **łańcuchu kolejnych przyczyn i skutków mamy do czynienia tylko z takimi przyczynami, które normalnie wywołują dane skutki**. Jeżeli skutek jest następstwem przyczyny nietypowej, to wówczas w świetle KC nie istnieje związek przyczynowy między tym zdarzeniem a skutkiem.

SKUTKI NORMALNE/TYPOWE/DAJACE SIĘ NORMALNIE PRZEWIDZIEĆ

CIĘŻAR DOWODU

→ Zob. Reguła dowodowa z art. 6 KC

→ Art. 471 KC **Dłużnik obowiązany jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, chyba że niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.**

CIĘŻAR DOWODU

→ Zob. Reguła dowodowa z art. 6 KC

→ Art. 471 KC **Dłużnik obowiązany jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, chyba że niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.**

- wierzyciel zmuszony będzie wykazać istnienie zobowiązania, a co się z tym wiąże – jego treść, fakt jego niewykonania lub nienależytego wykonania oraz szkodę jaka z tego wynikła
- wierzyciel zwolniony jest z obowiązku wykazania, że niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania było następstwem okoliczności, za które dłużnik ponosi odpowiedzialność, ponieważ istnienie tych okoliczności objęte zostało domniemaniem prawnym (*wzruszalnym*)

Jan Nowakowski jest przedsiębiorcą; w ramach swojej działalności prowadzi serwis rowerowy ROWEREX. Miłosz Szybki oddał do serwisu Jana swój rower w celu przygotowania do sezonu letniego (m.in. smarowanie napędu, pompowanie opon, regulacja przerzutek). Standardowym serwisem roweru zajął się Michał Bąk, nowy pracownik Jana, zatrudniony w ROWEREX na okres próbny i niedysponujący wcześniejszym doświadczeniem.

Miłosz odebrał rower w umówionym terminie. Po wyjechaniu nim z serwisu udał się do domu. Miłosz przejeżdżał po drodze przez przejazd kolejowy. Pomimo opuszczonych rogatek i sygnalizacji świetlnej wjechał na tory uważając, że zdąży przejechać przez przejazd przed nadjechaniem pociągu. Niestety, kiedy przekraczał tory przednie koło roweru odpadło, a Miłosz wyrócił się. Okazało się, że koło nie zostało prawidłowo dokręcone przez Michała po zakończeniu czynności serwisowych. W wyniku upadku Miłosz złamał rękę i stracił przytomność. Kolejno, nadjeżdżający pociąg odjął mu lewą nogę.

- Jakie przesłanki odpowiedzialności kontraktowej powinny zostać spełnione zgodnie z art. 471 i n. k.c.? Na kim spoczywa ciężar udowodnienia poszczególnych przesłanek?
- Na czym polega szkoda doznana przez Miłosza?
- Czy Jan odpowiada za szkody wyrządzone przez Michała przy wykonywaniu usługi?
- Czy przy ocenie stopnia należytej staranności wymaganej od dłużnika przy wykonywaniu usługi należy wziąć pod uwagę niedoświadczenie pracownika, który faktycznie wykonywał tę usługę?
- Jaki jest zakres ew obowiązku odszkodowawczego Jana w opisanym stanie faktycznym?

Poza ogólną regulacją dot. niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązań w KC unormowano odrębnie skutki szczególnego rodzaju uchybień dłużnika :

- 1) **Następcza niemożliwość świadczenia** (art.475 KC)
- 2) **Uchybienie terminowi świadczenia** (art. 476 i n. KC)

Ad 1

Następcza niemożliwość świadczenia

NIEZAWINIONA

Art. 475 KC

§ 1. Jeżeli świadczenie stało się niemożliwe skutkiem okoliczności, za które **dłużnik odpowiedzialności nie ponosi**, zobowiązanie wygasa.

§ 2. Jeżeli rzecz będąca przedmiotem świadczenia została zbyta, utracona lub uszkodzona, dłużnik obowiązany jest wydać wszystko, co uzyskał w zamian za tę rzecz albo jako naprawienie szkody.

- Stan niemożliwości = świadczenie jest **obiektywnie niemożliwe do spełnienia** (nie tylko dłużnik, ale nikt inny w danych okolicznościach nie jest w stanie spełnić świadczenia)
- Stan niemożliwości musi mieć charakter **trwały**
- Najczęściej niemożliwość świadczenia ma charakter trwały ze względu na utratę przedmiotu świadczenia
- Skutki niemożliwości** → Zobowiązanie **wygasa ex nunc**. Jeżeli świadczenie staje się **niemożliwe** tylko **częściowo**, zobowiązanie wygasa w tej właśnie części.

Art. 495 KC

§ 1. Jeżeli jedno ze **świadczeń wzajemnych** stało się niemożliwe wskutek **okoliczności, za które żadna ze stron odpowiedzialności nie ponosi**, strona, która miała to świadczenie spełnić, **nie może żądać świadczenia wzajemnego, a w wypadku, gdy je już otrzymała, obowiązana jest do zwrotu według przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu.**

§ 2. Jeżeli świadczenie jednej ze stron stało się niemożliwe tylko **częściowo**, strona ta traci prawo do odpowiedniej części świadczenia wzajemnego. Jednakże druga strona może od umowy odstąpić, jeżeli wykonanie częściowe nie miałoby dla niej znaczenia ze względu na właściwości zobowiązania albo ze względu na zamierzony przez tę stronę cel umowy, wiadomy stronie, której świadczenie stało się częściowo niemożliwe.

- art. 495 KC uzupełnia art. 475 KC w odniesieniu do zobowiązań wzajemnych (rozstrzyga według jakich zasad należy dokonać zwrotu spełnionego świadczenia, gdy ten kto już świadczył, sam nie może oczekiwać na to, że w zamian za spełnione świadczenie otrzyma umówiony ekwiwalent)

ZAWINIONA

Art. 493 KC

§ 1. Jeżeli jedno ze **świadczeń wzajemnych** stało się niemożliwe wskutek **okoliczności, za które ponosi odpowiedzialność strona zobowiązana**, druga strona może, według swego wyboru, albo żądać **naprawienia szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania, albo od umowy odstąpić.**

§ 2. W razie częściowej niemożliwości świadczenia jednej ze stron druga strona może od umowy odstąpić, jeżeli wykonanie częściowe nie miałoby dla niej znaczenia ze względu na właściwości zobowiązania albo ze względu na zamierzony przez tę stronę cel umowy, wiadomy stronie, której świadczenie stało się częściowo niemożliwe.

- Skutki **następczej niemożliwości** jednego ze **świadczeń wzajemnych** wskutek okoliczności obciążających dłużnika → **wierzyciel może żądać naprawienia szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania ALBO odstąpić od umowy**

- Skutkiem odstąpienia od umowy jest uznanie tej umowy za niezawartą *ex tunc*
- Strona odstępująca musi **zwrócić wszystko, co otrzymała tytułem tej umowy**

Art. 494 KC

§ 1. Strona, która odstępuje od umowy wzajemnej, obowiązana jest zwrócić drugiej stronie wszystko, co otrzymała od niej na mocy umowy, a druga strona obowiązana jest to przyjąć. Strona, która odstępuje od umowy, może żądać nie tylko zwrotu tego, co świadczyła, lecz również na zasadach ogólnych naprawienia szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania.

§ 2. Zwrot świadczenia na rzecz konsumenta powinien nastąpić niezwłocznie.

Ad 2 Uchybienie terminowi świadczenia

Co się dzieje gdy dłużnik nie spełnia świadczenia w terminie, lub nie spełnia świadczenia niezwłocznie po wezwaniu przez wierzyciela (jeżeli termin nie był oznaczony)?

1. Roszczenie wierzyciela stało się **wymagalne** (art. 120 KC)
→ Wierzyciel może skutecznie dochodzić spełnienia świadczenia na drodze sądowej;
→ Rozpoczyna się bieg terminu przedawnienia;
2. **Opóźnienie / zwłoka dłużnika** (art. 476 KC)

OPÓŹNIENIE

Uchybienie terminowi **nie jest** następstwem okoliczności obciążających dłużnika

ZWŁOKA

Uchybienie terminowi **jest** następstwem okoliczności obciążających dłużnika

Wzruszalne domniemanie zwłoki-
na dłużniku ciąży obowiązek
wykazania, iż nie ponosi
odpowiedzialności za opóźnienie.

Art. 476

Dłużnik dopuszcza się zwłoki, gdy nie spełnia świadczenia w terminie, a jeżeli termin nie jest oznaczony, gdy nie spełnia świadczenia niezwłocznie po wezwaniu przez wierzyciela. Nie dotyczy to wypadku, gdy opóźnienie w spełnieniu świadczenia jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.

SKUTKI OPÓŹNIENIA

- roszczenie o **wykonanie zobowiązania**
- roszczenie o **odsetki za opóźnienie (w przypadku świadczeń pieniężnych)**

SKUTKI ZWŁOKI

- roszczenie o **wykonanie zobowiązania**
- roszczenie o **odsetki za opóźnienie (w przypadku świadczeń pieniężnych)**
- roszczenie o **naprawienie szkody** wynikłej ze zwłoki (art. 477 par. 1 KC)

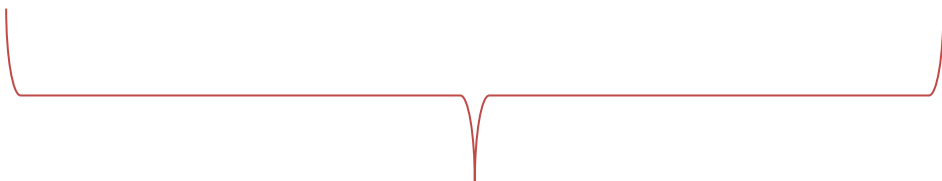
Przy czym rozmiar obowiązku odszkodowawczego odnosić należy do szkody wynikłej ze zwłoki → nie można uwzględniać braku samego opóźnionego świadczenia! *Szkoda wierzyciela może polegać np. na tym, że jeśli w ustalonym terminie nie otrzymał on oczekiwanej od dłużnika zapłaty, sam opóźnił np. zwrot udzielonego mu kredytu. Wskutek takiego rozwoju wypadków zmuszony będzie płacić odsetki np. w zwiększonej wysokości.*

- odmowa przyjęcia świadczenia + roszczenie o naprawienie szkody** wynikłej z niewykonania zobowiązania → **tylko jeśli wskutek zwłoki dłużnika świadczenie utraciło dla wierzyciela całkowicie lub w przeważającym stopniu znaczenie!** (art. 477 par. 2 KC)

Przy czym szkoda w tym wypadku obejmuje także uszczerbek polegający na braku świadczenia dłużnika.

- Jeżeli **przedmiotem świadczenia jest rzecz oznaczona co do tożsamości** → **zaostrenie odpowiedzialności** za jej utratę lub uszkodzenie → dłużnik będący w zwłoce odpowiedzialny jest za utratę lub uszkodzenie przedmiotu świadczenia, chyba że utrata lub uszkodzenie nastąpiłoby także wtedy, gdyby świadczenie zostało spełnione w czasie właściwym (art. 478 KC)
- Jeżeli **przedmiotem świadczenia jest określona ilość rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku** → wierzyciel może w razie zwłoki dłużnika nabyć na jego koszt taką samą ilość rzeczy tego samego gatunku ALBO żądać od dłużnika zapłaty ich wartości, zachowując w obu wypadkach roszczenie o naprawienie szkody wynikłej ze zwłoki (art. 479 KC)

- Jeżeli **świadczenie polega na czynieniu** → wierzyciel może żądać upoważnienia przez sąd do wykonania czynności na koszt dłużnika, zachowując roszczenie o naprawienie szkody (art. 480 par. 1)
- Jeżeli **świadczenie polega na zaniechaniu** → wierzyciel może żądać upoważnienia przez sąd do usunięcia na koszt dłużnika wszystkiego, co dłużnik wbrew zobowiązaniu uczynił, zachowując roszczenie o naprawienie szkody (art. 480 par. 2)

Ze względu na konieczność ochrony interesów dłużnika, aby uniemożliwić wierzycielowi podjęcie działań nieuzasadnionych i nadmiernie obciążających zobowiązanego, warunkiem skorzystania z tej formy zaspokojenia interesu wierzyciela jest uzyskanie przez niego **upoważnienia sądu!**

ALE

W wypadkach nagłych wierzyciel może, zachowując roszczenie o naprawienie szkody, wykonać bez upoważnienia sądu czynność na koszt dłużnika lub usunąć na jego koszt to, co dłużnik wbrew zobowiązaniu uczynił (art. 480 par. 3).

ZWŁOKA W ZOBOWIĄZANIACH Z UMÓW WZAJEMNYCH

- art. 491 KC uzupełnia art. 477 KC w odniesieniu do zobowiązań wzajemnych
- Jeżeli **jedna ze stron dopuszcza się zwłoki w wykonaniu zobowiązania z umowy wzajemnej** → druga strona może (art. 491 par 1 KC):

1/ wyznaczyć stronie pozostającej w zwłoce **odpowiedni dodatkowy termin** do wykonania z zagrożeniem, iż w razie bezskutecznego upływu wyznaczonego terminu będzie uprawniona do **odstąpienia od umowy**;

- wyznaczenie terminu dodatkowego – dowolna forma
- oświadczenie o odstąpieniu – co do formy zob. art. 77 par 2 i 3 KC

albo

2/ żądać **wykonania zobowiązania i naprawienia szkody wynikłej ze zwłoki** bez wyznaczenia terminu dodatkowego, bądź też po jego bezskutecznym upływie

- Jeżeli **świadczenia obu stron są podzielne, a jedna ze stron dopuszcza się zwłoki tylko co do części świadczenia** → uprawnienie do odstąpienia od umowy przysługujące drugiej stronie ogranicza się, według jej wyboru, **albo do tej części, albo do całej reszty** niespełnionego świadczenia.
- Jeżeli **świadczenia obu stron są podzielne, a jedna ze stron dopuszcza się zwłoki tylko co do części świadczenia; a wykonanie częściowe nie miałoby dla drugiej strony znaczenia ze względu na właściwości zobowiązania albo ze względu na zamierzony przez nią cel umowy, wiadomy stronie będącej w zwłoce** → druga strona **może także odstąpić od umowy w całości** (art. 491 par 2 KC)

•Strona uprawniona może w razie zwłoki drugiej strony **odstąpić od umowy bez wyznaczenia terminu dodatkowego jeżeli** (art. 492 KC):

1/ **uprawnienie do odstąpienia od umowy wzajemnej zostało zastrzeżone na wypadek niewykonania zobowiązania w terminie ściśle określonym (*lex commissoria*) ;**

2/ **wykonanie zobowiązania przez jedną ze stron po terminie nie miałoby dla drugiej strony znaczenia ze względu na właściwości zobowiązania albo ze względu na zamierzony przez nią cel umowy, wiadomy stronie będącej w zwłoce.**

•Tzw. **antycypacyjne niewykonanie umowy** (art. 492¹ KC) = **Jeżeli strona obowiązana do spełnienia świadczenia oświadczy, że świadczenia tego nie spełni → druga strona może odstąpić od umowy bez wyznaczenia terminu dodatkowego, także przed** nadejściem oznaczonego terminu spełnienia świadczenia.

W każdym wypadku opóźnienia dłużnika w zapłacie świadczenia pieniężnego wierzyciel może domagać się świadczenia ubocznego w postaci odsetek za opóźnienie.

- Przesłanką żądania odsetek jest:
 - **opóźnienie dłużnika w spełnieniu świadczenia pieniężnego!**
- Przesłanką żądania odsetek **nie** jest:
 - powstanie szkody w majątku wierzyciela;
 - zwłoka dłużnika.

481 § 1 KC

Jeżeli dłużnik **opóźnia się** ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, **choćby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.**

Stopa odsetek

- ❖ Wysokość odsetek (**stopę odsetek**, wyrażaną procentem w pewnej jednostce czasu) określać może :
 - czynność prawna,
 - ustawa (zob. np. art. 48 pkt 2 i art. 49 pkt 2 PrWeksl),
 - orzeczenie (/decyzja) nakładające obowiązek ich uiszczania.

- ❖ Gdy źródło obowiązku zapłaty odsetek (czynność prawna, ustawa, orzeczenie sądowe) nie określa ich wysokości należą się **odsetki ustawowe za opóźnienie**.

481 § 2 KC

Jeżeli stopa odsetek za opóźnienie nie była oznaczona, należą się **odsetki ustawowe za opóźnienie** w wysokości równej sumie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 5,5 punktów procentowych. Jednakże gdy wierzytelność jest oprocentowana według stopy wyższej, wierzyciel może żądać odsetek za opóźnienie według tej wyższej stopy.

Reguła ta nie działa w przeciwnym kierunku – samo umowne zastrzeżenie oprocentowania wierzytelności niższego niż to przewidziane w art. 481 § 2 zd. 1 KC, nie spowoduje obniżenia wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie.

Będzie tak tylko wtedy, gdy strony dadzą wyraz temu, że także odsetki za czas opóźnienia (a nie tylko te kapitałowe) mają być niższe od tych określonych przepisami prawa.

- Wysokość odsetek ustawowych ogłasza Minister Sprawiedliwości, w drodze obwieszczenia, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” (481 § 2⁴ KC)

- ❖ Zakaz zastrzegania w czynnościach prawnych odsetek przekraczających wartość stanowiącą **odsetki maksymalne** (481 § 2^{1–2} KC)

481 § 2¹

Maksymalna wysokość odsetek za opóźnienie nie może w stosunku rocznym przekraczać dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie (**odsetki maksymalne za opóźnienie**).

- ❖ **Naruszenie zakazu zastrzegania odsetek przekraczających odsetki maksymalne →**

481 § 2²

Jeżeli wysokość odsetek za opóźnienie **przekracza** wysokość odsetek maksymalnych za opóźnienie, **należą się odsetki maksymalne za opóźnienie**.

481 § 2³

Postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać przepisów o odsetkach maksymalnych za opóźnienie, także w przypadku dokonania wyboru prawa obcego. W takim przypadku stosuje się przepisy ustawy.

481 § 3 KC

W razie zwłoki dłużnika wierzyciel może nadto żądać naprawienia szkody na zasadach ogólnych.

Powstanie roszczenia **odsetkowego nie wyłącza domagania się przez wierzyciela odszkodowania na zasadach ogólnych**, jeżeli spełnione zostaną wymagane ku temu przesłanki.

W wypadku zwłoki wierzyciel może więc żądać nie tylko odsetek, ale i odszkodowania na zasadach ogólnych.

Wysokość odszkodowania powinna uwzględniać fakt, że poniesiona przez wierzyciela szkoda w całości lub części może zostać naprawiona przez zapłatę odsetek. **Wierzyciel ma więc prawo domagać się naprawienia tylko takiej szkody, której wysokość przekracza otrzymane odsetki.**

Odsetki należą się za **cały czas opóźnienia**, począwszy od dnia wymagalności długu.

Początkiem istnienia roszczenia o odsetki jest **dzień wymagalności świadczenia głównego**.

Nastąpienie każdego następnego dnia (jeżeli strony umówiły się na liczenie odsetek stawkami dziennymi lub nic nie postanowiły w tym zakresie) powoduje powstanie roszczenia o odsetki za dzień poprzedni.

Dzień wymagalności
roszczenia głównego

1 dzień opóźnienia

2 dzień opóźnienia

3 dzień opóźnienia

Odsetki za opóźnienie są liczone generalnie w odstępach dziennych za **cały okres opóźnienia** → tzn. aż do momentu, gdy dłużnik spełni roszczenie główne bądź roszczenie główne ulegnie przedawnieniu.

10
02

11
02

12
02

13
02

Dzień wymagalności roszczenia odsetkowego za 12.02; 1 dzień op.; 2 dzień op.

Dzień wymagalności roszczenia odsetkowego za 11.02; 1 dzień opóźnienia

Dzień wymagalności roszczenia odsetkowego za 10.02

ZWŁOKA WIERZycIELA (art. 486 KC)

Ogólny obowiązek współdziałania wierzyciela z dłużnikiem przy wykonywaniu zobowiązania

Art. 354 KC

§ 1. Dłużnik powinien wykonać zobowiązanie zgodnie z jego treścią i w sposób odpowiadający jego celowi społeczno-gospodarczemu oraz zasadom współżycia społecznego, a jeżeli istnieją w tym zakresie ustalone zwyczaje – także w sposób odpowiadający tym zwyczajom.

§ 2. W taki sam sposób powinien współdziałać przy wykonaniu zobowiązania wierzyciel.

- Niejednokrotnie możliwość wykonania zobowiązania uzależniona będzie od postawy wierzyciela
- Zwłoka wierzyciela jest szczególnym (ale też najczęstszym) przypadkiem, kwalifikowanym, **braku współdziałania wierzyciela** z dłużnikiem
- Wierzyciel dopuszcza się **zwłoki**, gdy bez uzasadnionego powodu (art. 486 par. 2 KC):
 - uchyla się od przyjęcia zaofiarowanego świadczenia
 - odmawia dokonania czynności, bez której świadczenie nie może być spełnione
 - oświadcza dłużnikowi, że świadczenia nie przyjmie
- Skutki zwłoki wierzyciela (art. 486 § 1 KC):
 - możliwość żądania przez dłużnika **naprawienia szkody** powstałej wskutek zwłoki
 - prawo dłużnika do **złożenia** przedmiotu **świadczenia do depozytu sądowego** (mimo że owo złożenie nie jest równoznaczne ze spełnieniem świadczenia, może doprowadzić do zgaśnięcia zobowiązania- zob. art. 470 KC)